

AUDIT 2026, 2 (52), səh. 176-182.
AUDIT 2026, 2 (52), pp. 176-182.
АУДИТ 2026, 2 (52), стр. 176-182.

 <https://doi.org/10.30546/2707-2037.052.2.2026.1126>

*Səfərova Günel Mustafa qızı,
iqtisad üzrə fəlsəfə doktoru,
Bakı Biznes Universiteti,
ORCID ID: 0000-0002-9507-0401
E-mail: gunel83@yahoo.com
© Səfərova G.M., 2026*

JEL: D81, G32, C53

UOT: 330.131.7

İQTİSADI RİSKLƏR VƏ ONLARIN QIYMƏTLƏNDİRİLMƏSİNİN ƏSAS XÜSUSİYYƏTLƏRİ

X Ü L A S Ə

Tədqiqatın məqsədi - iqtisadi risklərin mahiyyətinin araşdırılması, onların qiymətləndirilməsi metod və modellərinin sistemli şəkildə təhlil edilməsi və yeni iqtisadi şəraitdə tətbiq imkanlarının müəyyənəşdirilməsidir.

Tədqiqatın metodologiyası - tədqiqatda iqtisadi risklərin qiymətləndirilməsi ilə bağlı mövcud nəzəri yanaşmalar, klassik və yeni elmi mənbələr, eləcə də statistik və analitik metodlar əsasında müqayisəli və sistemli təhlil aparılmışdır.

Tədqiqatın tətbiqi əhəmiyyəti - müəssisələrdə və maliyyə institutlarında risklərin daha düzgün qiymətləndirilməsinə, idarəetmə qərarlarının əsaslandırılmasına və iqtisadi fəaliyyətin səmərəliliyinin artırılmasına şərait yaradır.

Tədqiqatın nəticələri - iqtisadi risklərin qiymətləndirilməsi üçün istifadə olunan əsas metod və modellər müəyyən edilmiş, onların üstün və zəif tərəfləri təhlil edilmiş və hazır dövrün şəraitində daha effektiv yanaşmalar əsaslandırılmışdır.

Tədqiqatın orijinallığı və elmi yeniliyi - iqtisadi risklərin qiymətləndirilməsinə kompleks yanaşma təqdim edilmiş, klassik və innovativ metodların integrasiyası əsasında onların tətbiq imkanları yeni baxış prizmasından qiymətləndirilmişdir.

Açar sözlər: iqtisadi risk, qeyri-müəyyənlik, risklərin qiymətləndirilməsi, risk modelləri, risk menecmenti, statistik metodlar, korporativ maliyyə.

G İ R İ Ş

Yeni iqtisadi sistemlər yüksək qeyri-müəyyənlik, qlobal integrasiya prosesləri və sürətli texnoloji dəyişikliklər fonunda fəaliyyət göstərir. Bu şəraitdə iqtisadi subyektlərin qarşılaşdığı risklərin sayı və mürəkkəbliyi artmaqda davam edir. Risklərin düzgün müəyyən edilməsi və qiymətləndirilməsi yalnız müəssisələrin cari fəaliyyətinin deyil, həm də uzunmüddətli strateji inkişafının təmin olunmasında mühüm rol oynayır [7, 8]. İqtisadi nəzəriyyədə risk anlayışının formalaşmasında klassik yanaşmalardan biri Frank Knight tərəfindən irəli sürülmüşdür. O, risk və qeyri-müəyyənlik anlayışlarını fərqləndirərək göstərmişdir ki, ölçülə bilən ehtimallara malik hadisələr risk, ölçülməsi mümkün olmayan hallar isə qeyri-müəyyənlik kimi xarakterizə olunur [1]. Bu yanaşma müasir risk menecmentinin nəzəri əsasını təşkil etməklə yanaşı, qərarvermə prosesində qeyri-müəyyənliyin rolunun daha dərinlən anlaşılmasına imkan verir.

AUDIT 2026, 2 (52), səh. 176-182.

AUDIT 2026, 2 (52), pp. 176-182.

АУДИТ 2026, 2 (52), стр. 176-182.

Yeni iqtisadi ədəbiyyatda risklər yalnız potensial itkilərlə deyil, eyni zamanda əlavə gəlir imkanları ilə də əlaqələndirilir. Bu baxımdan, risklər iqtisadi fəaliyyətin ayrılmaz elementi kimi qiymətləndirilir və onların idarə olunması təşkilatların rəqabət qabiliyyətinin artırılmasında mühüm alətə çevrilir [6, 10]. Xüsusilə korporativ maliyyə nəzəriyyəsində risk və gəlir arasında optimal balansın qurulması əsas məqsəd kimi çıxış edir [10]. Qloballaşma şəraitində iqtisadi risklərin mənbələri daha da genişlənmişdir. Maliyyə bazarlarının liberallaşması, rəqəmsallaşma və beynəlxalq iqtisadi əlaqələrin intensivləşməsi risklərin daha kompleks xarakter almasına səbəb olmuşdur. Bu isə risklərin qiymətləndirilməsi metodlarının təkmilləşdirilməsini və yeni modellərin tətbiqini zəruri edir [9, 12]. Bununla belə, iqtisadi risklərin qiymətləndirilməsi innovativ idarəetmə sisteminin əsas istiqamətlərindən biri olmaqla yanaşı, qərarvermə prosesinin elmi əsaslarla təşkilinə xidmət edir. Bu məqalədə iqtisadi risklərin mahiyyəti, onların qiymətləndirilməsi metodları və tətbiq olunan modellər geniş şəkildə təhlil olunur.

İqtisadi risklərin mahiyyəti və nəzəri əsasları

İqtisadi risk müəssisələrin gələcək fəaliyyət nəticələrinin əvvəlcədən tam müəyyən edilə bilməməsi ilə bağlıdır. Risklər həm daxili, həm də xarici amillərin təsiri altında formalaşır və onların idarə olunması kompleks yanaşma tələb edir. Müasir dövrə aid iqtisadi ədəbiyyatda risklərin qeyri-müəyyənliklə sıx bağlı olduğu və alternativ nəticələrin mövcudluğu ilə xarakterizə edildiyi qeyd olunur [6]. Risklərin sosial və iqtisadi həyatda rolu geniş şəkildə araşdırılmış və onların idarə olunmasının zəruriliyi əsaslandırılmışdır [6].

Risk və qeyri-müəyyənlik fərqi

Risk anlayışının düzgün başa düşülməsi üçün onun qeyri-müəyyənlikdən fərqləndirilməsi vacibdir. Yeni iqtisadi yanaşmalarda bu fərq aşağıdakı kimi izah olunur:

Risk-ehtimalı müəyyən edilə bilən vəziyyətlərdir;

Qeyri-müəyyənlik-ehtimalın hesablanmasının mümkün olmadığı hallardır.

Bu fərq, xüsusilə qərarvermə prosesində mühüm əhəmiyyət daşıyır və menecerlərin strategiya seçiminə birbaşa təsir göstərir [14].

Risklərin qiymətləndirilməsinin müasir metodları

Günün tələblərinə uyğun olaraq müasir iqtisadiyyatda risklərin qiymətləndirilməsi daha çox kompleks və inteqrasiya olunmuş yanaşmalar əsasında həyata keçirilir.

Cədvəl 1.

Risklərin qiymətləndirilməsinin metodları

Klassik statistik metodlar	İqtisadi model-ləşdirmə və analitik metodlar	Korporativ maliyyə yanaşması	Əməliyyat risk model-ləri
Statistik metodlar keçmiş məlumatlara əsaslanaraq riskin ehtimalını müəyyən edir. Bu yanaşma, xüsusilə maliyyə bazarlarında geniş istifadə olunur. Dispersiya və standart kənarlaşma risk ölçmə alətləri kimi tətbiq edilir [8].	İqtisadi modellər risklərin kəmiyyət ifadəsini və alternativ ssenarilərin müqayisəsini təmin edir. Bu modellər qərarların optimal-laşdırılmasına imkan verir [9].	Korporativ maliyyə nəzəriyyəsində risk gəlirliliklə birbaşa əlaqələndirilir. Bu yanaşmada risk və gəlir arasında balansın qorunması əsas məqsəd hesab olunur [10].	Müasir risk menecment sistemləri təşkilat daxilində əməliyyat risklərinin müəyyən edilməsini və idarə olunmasını təmin edir [13].

Mənbə: müəllif tərəfindən tərtib edilmişdir.

AUDİT 2026, 2 (52), səh. 176-182.
AUDIT 2026, 2 (52), pp. 176-182.
АУДИТ 2026, 2 (52), стр. 176-182.

Risk qiymətləndirmə modellərinin inkişafı

Risk modelləri zamanla inkişaf edərək daha kompleks və integrasiya olunmuş formaya keçmişdir.

İntegrasiya olunmuş risk modelləri

Müasir dövrün tələblərinə uyğun yanaşmalarda risklər sistem daxilində qarşılıqlı əlaqədə qiymətləndirilir və bu, təşkilatın ümumi risk profilinin daha dəqiq müəyyən edilməsinə imkan yaradır [12].

Mikroiqtisadi yanaşma

Risklər bazar davranışı və istehlakçı qərarları kontekstində də təhlil olunur. Bu yanaşma, xüsusilə qiymət dəyişiklikləri ilə bağlı risklərin qiymətləndirilməsində istifadə edilir [11].

Biznes və investisiya modelləri

Biznes fəaliyyətində risklərin qiymətləndirilməsi investisiya qərarlarının əsasını təşkil edir. Bu modellər gələcək gəlirlərin qeyri-müəyyənliyini nəzərə alaraq qərarların qəbuluna şərait yaradır [10].

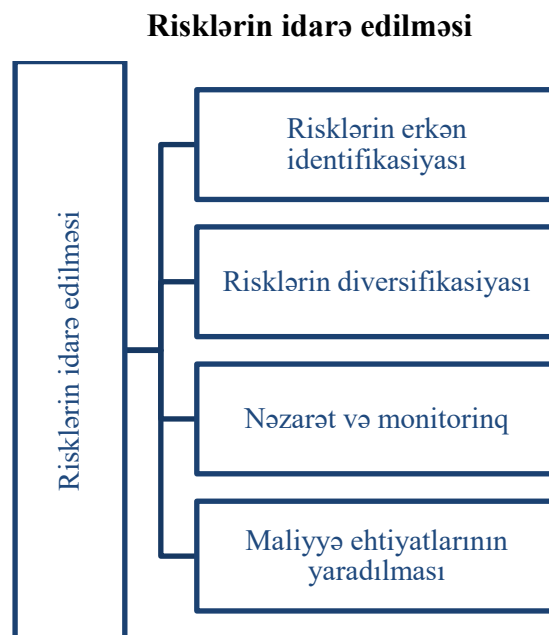
Rəqəmsal və informasiya əsaslı risk qiymətləndirilməsi

Bu gün daha müasir bir dövrdə risklərin qiymətləndirilməsi yalnız ənənəvi metodlarla məhdudlaşmır. İnformasiya texnologiyalarının inkişafı risk analizində yeni imkanlar yaratmışdır. Müxtəlif iqtisadi platformalar və analitik mənbələr vasitəsilə bazar məlumatlarının operativ əldə olunması və risklərin monitorinqi mümkün olur [15, 16].

Risklərin azaldılması və idarə olunması

Risklərin qiymətləndirilməsi yalnız onların mövcudluğunu aşkar etməklə bitmir, eyni zamanda onların idarə olunması bu prosesin ən vacib hissəsidir. Effektiv risk idarəetməsi yalnız təşkilatın dayanıqlığını təmin etməklə kifayətlənmir, həm də müvafiq bazar mühitində təşkilatın rəqabət qabiliyyətini artırır. Bu məqsədlə aşağıdakı prinsiplər əsasında risklərə qarşı mübarizə tədbirləri həyata keçirilir:

Sxem 1.

Mənbə: müəllif tərəfindən tərtib edilmişdir.

AUDİT 2026, 2 (52), səh. 176-182.

AUDIT 2026, 2 (52), pp. 176-182.

АУДИТ 2026, 2 (52), стр. 176-182.

1. Risklərin erkən identifikasiyası

Risklərin erkən mərhələdə müəyyən edilməsi və qiymətləndirilməsi təşkilatın qarşılaşa biləcəyi potensial itkilərin minimallaşdırılmasına imkan verir. İqtisadi mühitdə qeyri-müəyyənliklər və gözlənilməz hadisələr nəzərə alındıqda, bu mərhələdə tətbiq edilən sistemli yanaşma və təhlükə qiymətləndirmə alətləri təşkilatın əməliyyat fəaliyyətinə təsir edən riskləri daha səmərəli idarə etməyə imkan yaradır. Ənənəvi risk qiymətləndirmə metodlarından fərqli olaraq, müasir dövrün yanaşmaları qlobal iqtisadi dəyişiklikləri və yeni bazar trendlərini izləyərək riskləri əvvəlcədən təxmin etməyə imkan verir [6, 8].

2. Risklərin diversifikasiyası

Risklərin diversifikasiyası çağdaş idarəetmənin əsas prinsiplərindən biridir və bu yanaşma müxtəlif risk faktorlarını bir neçə ayrı-ayrı sahəyə bölməklə təşkilatın bu risklərdən əhəmiyyətli dərəcədə qorunmasını təmin edir. Müxtəlif sahələrə investisiya qoyuluşu, biznes strategiyalarının müxtəlifləşdirilməsi və bazar segmentlərinin ayrılması kimi üsullar ilə diversifikasiya müəssisəyə daha geniş spektrdə təhlükəsizlik yaradır. Risklərin diversifikasiyası həm maliyyə sahəsində, həm də strateji qərarlarda daha çox sabitlik yaradır [10, 12]. Məsələn, bir şirkət yalnız bir bazara investisiya qoyarsa, həmin bazarda baş verən mənfi dəyişikliklər bütün biznesi təhlükəyə ata bilər. Diversifikasiya sayəsində isə şirkət bu riskdən qorunmuş olur.

3. Nəzarət və monitoring sistemlərinin qurulması

Risk idarəetməsi prosesi yalnız risklərin təhlili ilə bitmir, bu risklərin nəzarət və monitoringi vacibdir. Nəzarət və monitoring sistemləri təşkilatların riskləri davamlı olaraq izləməsinə, onların dəyişən şərtlərə uyğun olaraq yenidən qiymətləndirilməsinə şərait yaradır. Effektiv nəzarət və monitoring sistemləri real vaxt rejimində riskləri izləmək və uyğun düzəlişlər etmək üçün müxtəlif analitik vasitələrdən istifadəni tələb edir. Risklərin idarə olunmasında bu yanaşma strategiya hazırlığı və operativ qərarvermə mərhələlərini daha çevik və dəqiq edir [13, 14]. Məsələn, böyük verilənlər (Big Data) texnologiyaları və məlumat analiz vasitələri təşkilatlara bazar dəyişikliklərini əvvəlcədən proqnozlaşdırmağa və bu dəyişikliklərə uyğun hərəkət etməyə imkan verir.

4. Maliyyə ehtiyatlarının yaradılması

Maliyyə ehtiyatları hər bir təşkilatın risksiz idarəetmə və qərarların dayanıqlığı üçün vacibdir. İqtisadi risklərin idarə edilməsində maliyyə ehtiyatları yalnız iqtisadi qeyri-müəyyənlikləri minimallaşdırmaq üçün deyil, həm də müəssisənin gələcəkdə qarşılaşacağı potensial çətinliklərə qarşı hazırlıq görməsi üçün vacibdir. Maliyyə ehtiyatlarının yaradılması uzunmüddətli maliyyə planlaması və büdcə idarəetməsi vasitəsilə təşkilatın gələcəkdə risklərin mənfi təsirlərindən qorunmasına şərait yaradır. Risklərin azaldılması üçün sığorta və ehtiyat fondu yaradılması müasir risk menecmentinin ən mühüm mexanizmlərindəndir [7, 15].

Risklərin düzgün idarə olunması və uzunmüddətli dayanıqlıq

Risklərin düzgün idarə olunması yalnız qısa müddətli əməliyyat nəticələrinin deyil, həm də təşkilatın uzunmüddətli dayanıqlığının təmin olunmasında vacib rol oynayır. Risklərin idarə olunması, təkcə itkiləri azaltmağa deyil, həm də müəssisənin bazar mövqeyini gücləndirməyə xidmət edir. Məsələn, maliyyə bazarlarında risklərin düzgün qiymətləndirilməsi və idarə olunması şirkətə daha əlverişli investisiya qərarları almağa, bazar şərtlərinə uyğunlaşmağa və daha dayanıqlı mövqe tutmağa imkan verir [9]. Bu isə öz növbəsində təşkilatın maliyyə dayanıqlığını və strateji üstünlüyünü artırır.

AUDIT 2026, 2 (52), səh. 176-182.
AUDIT 2026, 2 (52), pp. 176-182.
АУДИТ 2026, 2 (52), стр. 176-182.

Y E K U N

Aparılan araşdırmalar göstərir ki, iqtisadi risklər müasir təsərrüfat fəaliyyətinin ayrılmaz tərkib hissəsidir və onların düzgün qiymətləndirilməsi effektiv idarəetmənin əsas şərtlərindən biridir. Risklərin yalnız identifikasiyası deyil, həm də onların kəmiyyət və keyfiyyət baxımından təhlili müəssisələrin strateji qərarlarının əsaslandırılmasında mühüm rol oynayır [8, 9]. Məqalədə göstəriləyi kimi, risklərin qiymətləndirilməsində istifadə olunan metodlar müxtəlif yanaşmalara əsaslanır və onların hər biri müəyyən üstünlüklərə malikdir. Statistik metodlar risklərin ölçülməsində dəqiqlik təmin etdiyi halda, ekspert və ssenari əsaslı yanaşmalar qeyri-müəyyənlik şəraitində qərarvermə üçün daha uyğun hesab olunur. Müasir iqtisadi şəraitdə bu metodların kombinə edilmiş şəkildə tətbiqi daha effektiv nəticələr əldə etməyə imkan verir [12, 13].

Eyni zamanda, korporativ maliyyə və mikroiqtsadi yanaşmalar risklərin gəlirlə əlaqəsini daha aydın şəkildə ortaya qoyur və optimal qərarların qəbuluna şərait yaradır [10, 11]. Bu isə göstərir ki, risklərin idarə olunması yalnız müdafiə mexanizmi deyil, həm də inkişaf və rəqabət üstünlüyü əldə etmə vasitəsidir. Yenilikçi dövrdə rəqəqmsal texnologiyaların inkişafı risklərin qiymətləndirilməsi prosesinə yeni imkanlar qazandırmışdır. Böyük həcmli məlumatların təhlili, real vaxt rejimində monitorinq və avtomatlaşdırılmış qərar dəstək sistemləri risklərin daha operativ və dəqiq qiymətləndirilməsinə şərait yaradır [15, 16].

Son olaraq qeyd etmək olar ki, iqtisadi risklərin kompleks və sistemli şəkildə qiymətləndirilməsi müəssisələrin davamlı inkişafını təmin edən əsas amillərdən biridir. Bu yöndə yeni metod və modellərin tətbiqi, eləcə də integrasiya olunmuş risk idarəetmə sistemlərinin qurulması təşkilatların qeyri-müəyyən mühitdə daha dayanıqlı fəaliyyət göstərməsinə imkan verir.

İSTİFADƏ EDİLMİŞ ƏDƏBİYYAT SİYAHISI:

1. Frank Knight Risk, Uncertainty and Profit. Boston: Houghton Mifflin, 1921.
2. Kazımlı X.H. Qiymətləndirmənin əsasları. Bakı, 2008.
3. "Banklarda risklərin idarə olunması haqqında" Qaydalar. AR Milli Bankı, Bakı, 2009.
4. Sadıqov M., Hüseynov A., Zeynalov V. Korporativ maliyyə. Bakı.
5. Аббасов А.М., Кулиев Т.А. Экономика в условиях неопределенности. Баку, 2002.
6. Алгин А.П. Риск и его роль в общественной жизни. Москва, 1989.
7. Балдин К.В., Воробьев С.Н. Риск-менеджмент. Москва, 2005.
8. Гранатуров В.М. Экономический риск: сущность, методы измерения, пути снижения. Москва: Дело и сервис, 2002.
9. Managerial Economics Froeb L.M., McCain B.F. Managerial Economics. 2009.
10. Principles of Corporate Finance Brealey R.A., Myers S.C., Allen F. Principles of Corporate Finance. McGraw-Hill, 2008.
11. Pindyck R.S. Microeconomics. 7th ed., 2006.
12. Kenett R. Towards a Grand Unified Theory of Risk. Operational Risk, London, 2000.
13. Kates G. Risk Management Systems. Risk Professional, London: Informa Group, 2000, pp. 19–31.
14. Morgan R. Risk vs Uncertainty. Econlib.org (elektron resurs).
15. www.economist.com

AUDIT 2026, 2 (52), səh. 176-182.
AUDIT 2026, 2 (52), pp. 176-182.
АУДИТ 2026, 2 (52), стр. 176-182.

Gunel Mustafa Safarova,
Ph.D. (Econ.),
Baku Business University,
ORCID ID: 0000-0002-9507-0401
E-mail: gunel83@yahoo.com
© G.M.Safarova, 2026

ECONOMIC RISKS AND THE MAIN FEATURES OF THEIR ASSESSMENT

ABSTRACT

The purpose of the research is to examine the essence of economic risks, to systematically analyze their assessment methods and models, and to determine their application possibilities in modern economic conditions.

The methodology of the research is based on a comparative and systematic analysis of existing theoretical approaches, classical and contemporary scientific sources, as well as statistical and analytical methods related to the assessment of economic risks.

The practical importance of the research lies in improving the accuracy of risk assessment in enterprises and financial institutions, supporting well-grounded managerial decision-making, and enhancing the efficiency of economic activities.

The results of the research include the identification of key methods and models used in the assessment of economic risks, the analysis of their strengths and weaknesses, and the substantiation of more effective approaches under modern conditions.

The originality and scientific novelty of the research consist in proposing a comprehensive approach to economic risk assessment and evaluating the application potential of classical and modern methods from a new perspective through their integration.

Keywords: economic risk, uncertainty, risk assessment, risk models, risk management, statistical methods, corporate finance.

AUDİT 2026, 2 (52), səh. 176-182.
AUDIT 2026, 2 (52), pp. 176-182.
АУДИТ 2026, 2 (52), стр. 176-182.

Сафарова Гюнель Мустафа кызы,
доктор философии по экономике,
Бакинский Университет Бизнеса,
ORCID ID: 0000-0002-9507-0401
E-mail: gunel83@yahoo.com
© Сафарова Г.М., 2026

ЭКОНОМИЧЕСКИЕ РИСКИ И ОСНОВНЫЕ ОСОБЕННОСТИ ИХ ОЦЕНКИ

Р Е З Ю М Е

Цель исследования - исследование сущности экономических рисков, системный анализ методов и моделей их оценки, а также определение возможностей их применения в современных экономических условиях.

Методология исследования - в исследовании проведен сравнительный и системный анализ существующих теоретических подходов, классических и современных научных источников, а также статистических и аналитических методов, связанных с оценкой экономических рисков.

Практическая значимость исследования - способствует более точной оценке рисков в предприятиях и финансовых институтах, обоснованию управленческих решений и повышению эффективности экономической деятельности.

Результаты исследования - определены основные методы и модели, используемые для оценки экономических рисков, проанализированы их сильные и слабые стороны, обоснованы более эффективные подходы в современных условиях.

Оригинальность и научная новизна исследования - предложен комплексный подход к оценке экономических рисков, оценены возможности применения классических и современных методов с новой точки зрения через их интеграцию.

Ключевые слова: экономический риск, неопределенность, оценка рисков, модели рисков, управление рисками, статистические методы, корпоративные финансы.

Məqalə redaksiyaya daxil olmuşdur:
05.03.2026
Təkrar işlənməyə göndərilmişdir:
16.04.2026
Çapa qəbul olunmuşdur: 22.05.2026

Дата поступления статьи в редакцию: 05.03.2026
Отправлено на повторную обработку: 16.04.2026
Принято к печати: 22.05.2026

The date of the admission of the article to the editorial office: 05.03.2026
Send for reprocessing: 16.04.2026
Accepted for publication: 22.05.2026